

Не пакідацце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 24 (563)

26 ЧЭРВЕНИ 2002 г.

UNESCO,

Саюз беларускіх пісьменнікаў, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
Белдзяржпедуніверсітэт імя М. Танка, Інстытут мовазнаўства імя Я. Коласа НАН
Беларусі, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры
Грамадскія аўтаданні

“Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны” і “Таварыства беларускай школы”
пры падтрымцы Міністэрства адукацыі і Нацыянальнай камісіі па справах UNESCO

Круглы стол:

“Мова і адукацыя, падручнікі, методыкі і дапаможнікі”

Менск, 19 чэрвня, Нацыянальны інстытут адукацыі (вул. Карава, 16)

Рэзалицыя

Мы, удзельнікі “круглага стала”, абмеркаваўшы стан і перспектывы беларускай мовы на сучасным этапе, заяўляем пра аўяднанне намаганняў дзяржаўных і грамадскіх структур па выкананні Закона “Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь” і Постановы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь “Праграма дадатковых мер па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукацыі” № 48 ад 27. 08. 01 г.

У сувязі з гэтым лічым неабходным

1. Ажыццяўшы ва ўсіх раёнах абласных гарадоў Беларусі набор у падрыхтоўчыя беларускамоўныя класы школ.
2. Аднавіць абавязковы экзамен па беларускай літаратуре ў сярэдніх агульнаадукацыйных школах.
3. Стварыць беларускамоўныя студэнцкія групы ў Менску і ва ўсіх рэгіянальных універсітэтах Беларусі.
4. Пропанаваць Міністэрству адукацыі распрацаўваць праграму “Беларускамоўны падручнік для ВНУ”.
5. Белтэлрадыёкампаніі ўключыць у план тэлеперадач цыкл навучальных праграм па беларускай мове і літаратуры.

Шаноўная рэдакцыя!

Мы звязаўся да вас з прапановай надрукаваць наш ліст у вашай газете. Мы вельмі незадаволены тым, што на радыё і тэлебачанні вельмі мала ўвагі ўдзяляецца 120-годдзю Я. Купалы. Нас здзіўляе, чаму так мала перадач выходзіць на радыё, прысвечаных вядомаму песніру, публіцысту, народнаму паэту Беларусі Я. Купалу. Таму мы вырашылі напісаць, як гэта свята адзначалі ў нашым класе.

Вучні нашага 9 “Б” класа падрыхтавалі планы-праекты і артыкулы пра Я. Купалу. Мы правялі навуковую канферэнцыю па тэме: “Наши праекты святкавання 120-годдзя Купалы”. Прагучалі такія паведамленні:

1. План-праект “Святочная вечарына ў гонар юбілею Купалы ў Вялікім тэатры оперы і балету”.
2. План-праект “Канфэрэнцыя “Купала-публіцыст”, “Купала і “Наша Ніва”, “Артыкул “Незалежнасць і наш час” і іншыя”.
3. План-праект “Купала і музыка”. Мастацкая галерэя – ілюстраванне твораў Купалы нашымі вучнямі.
4. План-праект “Святочны горад у гонар юбілею паэта”.

Акрамя таго, нашы вучні Бурко Сяргей, Ліпніцкая Вольга і Шабанаў Андрэй падрыхтавалі выразнае чытанне вершаў Купалы, як паэма “Курган”, “Я ад вас далёка”, “У Купальскую ноч”, і інш.

У кожным выступленні гаварылася пра то, што Я. Купала неад'емная частка беларускай літаратуры, сімвал Беларусі, голас народа, што яго творчасць неадрэўна звязана з родным краем.

Мы лічым, што неабходна стварыць цыкл літаратурных і літаратура-музычных праграм па такіх творах Купалы, як “Курган”, “Бандароўка”, “Безназоўнае”, адрыўкі са спектакляў па п'есах пісьменніка “Паўлінка”, “Раскіданае гніздо” і іншыя. Кожная перадача беларускага тэлебачання і радыё, на нашу думку, павінна пачынацца купалаўскімі радкамі, напрыклад, такім:

“Занімай Беларусь, маладая мая, свой пачэсны пасад між народамі!”

Нам хацелася, каб паказваліся тэлефільмы, прысвечаныя Купалу, тэлеспектаклі па яго п'есах і пэмах.

Мы спадзяёмся, што вы надрукуеце наш ліст.

Вучанцы 9 “Б” класа, СШ № 1 69: Канакова Анастасія, Ліпніцкая Вольга, Ганчарова Даша, Тэлік Святлана, а таксама Бурко Сяргей і Шабанаў Андрэй.

Беларуская мова-

наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

1. Сабалеўскі Ант., г. Москва - 500 рас. р.
2. Барташэвіч Валера, г. Менск - 1000
3. Вашкевіч Ігар, г. Менск - 2000
4. Мартынаў Мікола, г. Менск - 2000
5. Сабаленка Алеся, г. Менск - 4000

6. Цярохін Уладзімір, г. Менск - 5000

7. Варанцоў Міхась, г. Менск - 6000

8. Незнамка - 1000

9. Беларус - 5000

10. Новік У. Н. - 1000

11. Казлоўская І. І. - 1000

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымайце ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Да юбілею Зоры Кіпель

Шаноўная спадарыня Зора!

Таварыства беларускай мовы сардчна віншуе Вас з сладкім юбілем. У гэтыя святочны дні для Вас і для ўсіх, хто Вас ведае, дзесяні мы выказываем шчырыя слова захаплення Вашым жыццёвым вычынам. Змушаная да выгнання з роднай зямлі, Вы засталіся адданая сваёй Бацькаўшчыне, не разгубіліся ў чужой краіне, знайшлі моц і натхненне разам са сваім верным спадарожнікам жыцця Вітаўтам працаўца на карысць сваёй Радзімы і зрабіць важкі ўнёсак у скаронку беларускай навукі і культуры.

Прыемна ўсведамляюць, што нашыя сэрцы б'юцца ва ўнісон, нашыя сімпаты ўзаемныя.

Шчыры дзякую за сталую падтрымку Таварыства. Жадаем Вам жыццёвага аптымізму, неплыні і пышчоты ў сям'і ды сяброўскім асяродку. Заўсёды радыя сустрэчы з Вамі на роднай беларускай зямлі.

З павагай Старшыня ГА “ТБМ імя Ф. Скарыны” Алег Трусаў.

Вечарына памяці айца Яна Матусевіча

22 чэрвня ў касцёле Св. Сымона і Алены ў Менску адбылася вечарына, прысвечаная памяці айца Яна Матусевіча. Ушанаваць яго сабраліся вернікі-уніяты амаль што ўсіх беларускіх парафій. Адбылася багаслужба, якую вёў айцец Андрэй. Адбыўся прагляд тэлефільма, прысвечанага айцу Яну, яго выступу на беларускім тэлебачанні, дзе ён распавядае пра ўздел у працы ТБМ.

Ян Матусевіч быў адным з заснавальнікаў новай беларускай уніяцкай царквы і адным з заснавальнікаў ТБМ, да канца дзён заставаўся сябрам Рэспубліканскай Рады ТБМ. Старшыня ТБМ Алег Трусаў, згадваючы пра айца Яна, адзначаў, што Ян Матусевіч у цяжкі час пасля пераходу газеты “Наша слова” ў горад Ліду аказаў ёй значную фінансавую падтрымку.

Наш кар.

Замаўляйце беларускія песні

Апошнім часам сталі звыклай з'явай вулічныя музыкі на вуліцах наших гарадоў, у падземных пераходах. Часцей за ўсё такім чынам самавыяўляеца ці спрабуе зарабіць нейкую капейчыну моладзь. Мінавік прабягаюць паў іх, спяшачыся па сваіх справах, толькі нямногія схіляюцца да гітарнага футарала ці пластикаў торбачкі, каб пакласці паперку. А песні гучыць, аддаючыся гулкім рэхам і ажыўляючы гэтае не вельмі ўтульнае месца, якое прадуваецца ўсімі сразнякамі. Якія песні? Ці даводзілася вам чуць што-небудзь беларускую.

Я хачу звязацца з прапановай да ўсіх прыхільнікаў беларускай мовы: давайце агучым пераходы беларускімі песнямі. Зрабіць гэта вельмі проста. Юныя таленты падземных пераходаў не жабрюць, яны выконваюць песні, якія нехта замовіў. Замаўляйце беларускія! Я рэлка бываю ў горадзе, але ўжо праверыла – метад спра-

шоўве. Кароткая замінка, ад нечаканай просьбы, а потым ў большасці нешта адшукваеца ў рэпертуары, і я задаволена кроучу далей у суправаджэнні прыемнай беларускай мелодыі. А калі не, я праную аванс, каб наступным разам беларуская песня была напагатове. Можна канкрэтаваць, у залежнасці ад вашага густу, будзе гэта народная мелодыя, апрацоўка “Песняроў” або нешта больш сучаснае і папулярнае.

Беларускія песні зараз рэлка гучыць у дзяржаўных канцэртных залах, амаль няма ў продажы аўдыёкасет з беларускімі запісамі, дык, няхай хоць “падземныя” выкананні сагрэаць мілагучым беларускім словам гулкія скляпенні, там жа праходзіць столькі народу.

Шаноўная прыхільнікі беларускіх песен, замаўляйце беларускія песні!

Валянціна Гракун,
г. п. Бешанковічы.

Абвестка

Гімназія № 4 г. Менска з беларускай мовай навучання абвяшчае набор у падрыхтоўчыя – 11 класы з агульнаэстэтычным ухілам, а таксама па профілях фізіка-матэматычным, хіміка-біялагічным, эканамічным і філалагічным.

Адрас: Кунцаўшчына, 18, тэл. 215-33-82, 258-49-74, 258-49-71 (прыёмная).

2 Найона за мову

№ 24 (563) 26 ЧЭРВЕНЯ 2002 г.

наша
СЛОВА

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы па пашырэнні беларускамоўнай адукацийнай прасторы ва ўмовах глабалізацыі

TBM з'яўляецца адной з самых масавых і ўплывовых недзяржальных арганізацій у Рэспубліцы Беларусь, якая налічвае зараз прыкладна 10,5 тысяч чалавек. На сённяшні дзень зарэгістравана 60 рэгіональных структур ТБМ у розных гарадах Беларусі. Акрамя таго, суполкі ТБМ дзеянічаюць у розных вёсках і мястechках, а таксама ў шэрагу краінаў свету (сярод із ЗША, Канада, Расія, Польшча, Англія, Украіна, Літва, Латвія, Германія і інш.).

Сябры ТБМ добра разумеюць, што пашырэнне сферы беларускай мовы ў сістэме адукациі, гэтак сама, як і жаданне яе вывучаць, наўпраст залежыць ад таго, наколькі яна запатрабаваная дзяржавай і грамадствам (прыклад – чэмпіянат па футболе). На жаль, пакуль у Беларусі прыярытэт аддаецца іншым мовам. Тому Таварыства лічыць сваім абязвязкам упłyvаци на сітуацыю, своечасова рэагаваць на ўсе праівы вынішчэння беларускай мовы, карыстаючыся пры гэтым самым рознымі законнымі метадамі і сродкамі (згадаю, як за кароткі тэрмін, дзяякоўцы актыўнасці сябру ТБМ, у аўтаматызаваную службу дакладнага часу г. Менска была вернута родная мова).

Пачынаючы з 1999 года, ТБМ аднавіла цесныя контакты з кіраўніцтвам розных міністэрстваў, дзяржаўных і недзяржаўных структур, СМІ з мэтай надання беларускай мове рэальнага статусу дзяржаўнай. (Спашилося толькі на вынікі наших контактаў толькі з Міністэрствам сувязі.)

Сёлета Таварыства беларускай мовы займаецца працай па стварэнні кампьютарнай праграмы па калдэфікацыі і праграмы для праверкі арфаграфіі ў рускабеларускіх перакладах і пытаннем спадарожнікавага тэлебачання на беларускай мове. Нядайна мы правялі "круглы стол" па гэтым "Беларуская мова. Інтэрнэт і кампьютар", які паказаў, што ў нас шмат напрацовак у сферы ўкаранення беларускай мовы ў праграмнае забеспечэнне. Як выяснялася, з прычыны кампьютарнай непісъменнасці ўладных структур гэтыя напрацоўкі, на жаль, застаюцца незапатрабаванымі. И наш клопат – змяніць сітуацыю ў лепшыя бок.

Наши дзяянні праектуюцца і на моўную сітуацыю ў адукациі. Праца ТБМ па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукациі палягае зараз на выніках апошняга перапісу насельніцтва Беларусі 1999 года, паводле якога 73,7% наших грамадзян лічыць беларускую мову роднай і 36,7% з іх карыстаюцца ёю ў штодзённым жыцці. А гэта, між іншым, насельніцтва такой єўрапейскай краіны як Літва!

Галоўная наша задача – змусіць працеваць у рэальнасці новую рэдакцыю "Закона аб адукациі ў Рэспубліцы Беларусь", асабліва Артыкулы 5 і 32 гэтага закона, а таксама Пастанову № 48 ад 27 жніўня 2001 Міністэрства адукациі Беларусі года, накіраваную на пашырэнне беларускамоўнай адукациі у розных тыпах навучальных установ Беларусі. У сувязі з гэтым усе структуры ТБМ уключыліся ў працу з рэгіянальнымі кіраўнікамі аддзелаў адукациі і кіраўнікамі вышэйшых навучальных установ з мэтай высвялення хады рэалізацыі на месцах вышэйзгаданага Закона і нарматыўнага документа.

Першым на гэтую Пастанову адгукнуўся Міністэрства сувязі, які адрэзкава пасля яе выхаду ў верасні мінулага года прыняў рашэнне аб адкрыці ў цэнтры горада на праспекце Ф. Скарыны беларускамоўнай гімназіі на базе 23 сярэдняй школы.

Таварыства даслада лісты з канкрэтнымі прапановамі ў кожны аблыканкам. Адказы атрымалі ад усіх. Найлепшыя справы былі ў Віцебскім абласным аддзеле адукациі, дзе раней за іншыя быў прыняты падрабязны план мерапрыемстваў па

рэалізацыі вышэйзгаданай Пастановы Міністэрства адукациі, а ў Віцебску адчынілася беларускамоўная гімназія.

Акрамя гэтага былі накіраваны запыты аб ходзе выканання Пастановы № 48 у 93 раённыя і гарадскія аддзелы адукациі і на сённяшні дзень атрымана 37 адказаў. Так, на Гарадзеншчыну даслана 17 запытаў і атрымана 9 адказаў, на Віцебшчыну – 16, атрымана 6, на Меншчыну – 18, атрымана 5, на Берасцейшчыну – 12, атрымана 6, на Гомельшчыну – 12, атрымана 5, на Магілёўшчыну – 18, атрымана 6.

Адказы сведчаць, што найбольш беларускамоўных сярэдніх навучальных установ захавалася на Меншчыне, дзе лідэрства належыць Капыльскаму і Клецкаму раёнам. Тут амаль усе школы, за выключэннем адной, маюць статус беларускамоўных.

Сярод раёнаў Брэсцкай вобласці ў лепшыя бок вылучаецца шматлюдны Столінскі раён, дзе з 58 школ з беларускай мовай навучання 49, 6 – з дзвюма мовамі навучання і 3 – з рускай мовай навучання.

Самае сумнае відовішча – на Магілёўшчыне, радзіміе братоў Гарэцкіх і першага презідэнта Беларусі. Фактычна ў большасці раённых цэнтраў, у тым ліку і ў старажытным Мсціславе, дзе ў апрашэнні пісьменнасці і друку, адсутнічаюць не толькі беларускамоўныя школы, але і класы.

Наши запыты змусілі кіраўнікую раённых аддзелаў адукациі звярнуць увагу на прынятую ўжо амаль год назад Пастанову № 48, але ў адказах з Буда-Кашалёва, Расонай і Міераў гэты документ нават не згадваецца і магчымы там раней аб ім нават не ведалі. Высветлілася таксама і тое, што некаторыя кіраўнікі не разумеюць або не жадаюць разумець сутнасці Закона аб мовах (глава 3, арт. 23). Напрыклад, у Чавусах беларускі клас будзе адкрыты пры ўмове, калі таго пажадаюць башкі. Яшчэ больш дзіўна, што такой жа думкі прытрымліваецца кіраўніцтва Гарадзенскага аблвыканкаму.

Аднак у большасці адказаў ёсць падрабязныя планы рэалізацыі вышэйзгаданай пастановы. Тут варта адзначыць працу гарадскога аддзела адукациі ў Гомелі, і раённых аддзелаў ў Віцебску і Горадні, а таксама Бешанковіцкага ды Шумілінскага РАА.

Некаторыя з гэтых адказаў надрукаваныя, альбо будуть надрукаваныя ў газете ТБМ "Наша слова". Аднак з верасня гэтага года ў Беларусі, за выключэннем Савецкага раёна Менска ды Бешанковіцкага раёна, не пачне працеваць ніводная новая беларускамоўная школа ці гімназія. Гаворка можа ісці толькі пра асобныя класы ці дзіцячыя садкі.

Пасля ўводу ў дзеянне новай рэдакцыі "Закона аб адукациі" ТБМ накіравала запыты аб яго рэалізацыі ў часты адкрыцца беларускамоўных студэнцікіх групах ці плынай, а таксама вышэйзгаданай Пастановы Міністэрства адукациі на рэктаратах 20 дзяржаўных і 12 недзяржаўных ВНУ. Адказы пакуль мы атрымалі адпаведна з 16-ці з 3-х вышэйшых навучальных установ.

Флагманам адраджэння беларускасці сёня з'яўляецца Беларусі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт імя М. Танка. Яшчэ 25 траўня 2000 г. яго вучоная рада зацвердзіла перспектывную праграму падрыхткі беларускай мове тут вядзенца адукациі на факультэце даўніверсітэцкай падрыхтоўкі, створаны беларускамоўныя плыні на факультэтах матэматычным, фізічным і народнай культуры, а на факультэтах прыродазнаўства, педагогікі і методыкі пачатковага навучання ёсць беларускамоўныя студэнцікі групы.

26 красавіка гэтага года былі зацверджаны мерапрыемствы па пашырэнні

сферы выкарыстання беларускай мовы ў вучэбна-выхаваўчым працэсе Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны. У адпаведнасці з імі з верасня гэтага года на спецыяльнасці "Беларуская філалогія" для студэнтаў першага курса ўсе дысцыпліны, акрамя рускай мовы і літаратуры ды замежнай мовы, будуть выкладацца па беларуску. Акрамя таго, на розных факультэтах з верасня па-беларуску будуть выкладацца 75 розных курсаў і специфічных курсаў у асноўным гуманітарнага профілю. Значная колькасць прадметаў выкладаецца па беларуску ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і Менскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце.

Ёсць беларускамоўныя студэнцікі групы на гісторычных факультэтах БДУ і Гарадзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. У астатніх ВНУ беларускамоўных групай няма, і з верасня гэтага года яны стварацца не будуть. Пры гэтым кіраўнікі ВНУ, як і, дарэчы, дырэкторы школ, не вядома па чыйбі ініцыятыве робяць розныя аптымістычныя сярод башкі, вучняў і студэнтаў, прымушаючы іх пісаць заявы з просьбай навучаць сваіх дзяцей па-беларуску. Гэта заганная практыка цалкам пярэчыць Закону аб адукациі, дзе ў артыкуле 5 гаворыцца аб тым, што заявы аб навучанні дзяцей на сваіх роднай мове пішуць толькі прадстаўнікі небеларускіх нацыянальных супольнасцяў.

Беларусь, мабыць, адзінай незалежнай краінай ў свеце, дзе прадстаўнікі тытульнай нацыі, што складаюць больш 80% насельніцтва, павінны прыніжана пісьмова прасіць улады, каб дазволілі іх дзяцям вучыцца па-беларуску. А імкажуць, збярыце 20-25 заяў, тады будзе пісці вучыцца, а калі не збярэце, то нічога не атрымаецца. Нават у сталінскія часы такога лінгвізму ў Беларусі не было. Тады ў Менску побач з рускай стаяла беларуская школа і башкі адразу ведалі, куды весці вучыцца сваіх дзяцей.

Вельмі нашкодзіла развіццю беларускамоўнага навучання адмена абавязковага экзамена па беларускай літаратуре. Як паведаміла "Рэгіянальная газета" 31 траўня 2002 г. у школах Меншчыны і Гарадзеншчыны ў гэтым годзе беларускую літаратуру выбіраюць, як абавязковы экзамен, толькі, у сярэднім, па 3 чалавекі з класа, а то і менш. Тому Міністэрства адукациі павінна тэрмінова выпраўіць гэту недарэчнасць і ў наступным навучальным годзе вярнуць экзамен па беларускай літаратуре ў лік абавязковых.

Наша ліставанне сведчыць, што прычыны дрэннага становішча з распаўсюдам беларускай мовы выкліканы недасведчанасцю канкрэтных адказных дзяржаўных чыноўнікаў.

Таму я прапаную ўдзельнікам наступнай рэзоляюцю:

Рэзоляюць

Мы, удзельнікі "круглага стала", аўмеркаваўшы стан і перспектывы беларускамоўнай адукациі на сучасным этапе, заяўляем пра неабходнасць аўтаданні намаганняў дзяржаўных і грамадскіх структур па выкананні Закона "Аб адукациі ў Рэспубліцы Беларусь" і Пастановы № 48 ад 27. 08. 01 г. Міністэрства адукациі Рэспублікі Беларусь "Праграма дадатковых мер па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукациі"

У сувязі з гэтым неабходна:

- ажыццяўліць набор у першыя беларускамоўныя класы школ, вызначаных Міністэрствам адукациі, ва ўсіх раёнах абласных гарадоў Беларусі;
- стварыць беларускамоўныя студэнцікі групы ва ўсіх рэгіянальных універсітэтах Беларусі.

Старшыня Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны Алег Трусаў.

Памёр уладыка Мікалай

На мінульм тыдні ў Канадзе на 86-м годзе жыцця памёр першагард Беларускай Аўтакефальтай Праваслаўнай Царквы Уладыка Мікалай. Вечная памяць.

Прашу слова!

З'яўляюся сталым чытаем газеты "Наша слова". Вельмі удзячны газете за публікацыю цікавых, карысных, пазнавальных матэрыялаў па гісторыі, краязнаўству і іншых тэмах. Заўсёды актуальная праца вучыцца матэрыяламі, якія падзеях у рэспубліцы і за яе межамі.

Падтрымліваю актыўную пазіцыю газеты ў змаганні за нашу мову, яе адроджэнне і трывалае ўсталяванне ў жыцці нашай Радзімы.

Выдатна разумею складанасць гэтай справы ў наш час, цяжкасці, якія вам даводзіцца пераадольваць.

Разам з тым хачу выканаць некаторыя прапановы па зместу вашага выдання.

Паважаны! Жыццё – гэта не толькі не заўсёды барацьба і змаганне. Яно, як вядома, больш разнастайнае і шматгранные. Так і нашай газете, на мой погляд, неабходна больш змініяць сябе, а не зменіць. Зразумела, я не прапаную друкаўца пазбяўлення ўсілякага сэнсу коміксу або байкі або страхоўнях. Аднак упэўнены ў неабходнасці з дастатковай перыядычнасцю друкаўца як мага больш разнастайнай зміннай і забаўляльной матэрыялам. Чаму б не практыкаўца публікацыю ў кожным нумары па адной віктарынне або крыжаванцы на гісторычную, літаратурную або мовазнайчу тему.

Напрыклад пад такім звычайнім загалоўкам "Ці ведаеш ты гісторыю?" Дзякуючы гэтым, вы актыўніце звяз з вашымі ч

ГОМЕЛЬСКІ ГАРАДСКІ
ВЫКАНАЎЧЫ КАМІТЭТАддзел адукацыі і
па справах моладзі246000, г. Гомель, вул. Сялянская, 14
Тэл. 53-21-20, 53-04-68
Р/рэхунак 3730003790035
Філіял 301 АСБ "Беларусбанк"ГОМЕЛЬСКИЙ ГОРОДСКОЙ
ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ КОМИТЕТОтдел образования и
по делам молодежи246000, г. Гомель, ул. Крестьянская, 14
Тел. 53-21-20, 53-04-68
Р/счет 3730003790035
Филиал 301 АСБ "Беларусбанк"Сп. Трусаў А. А.
Старшыні грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы
імя Ф. Скарны"

Паважаны Алег Анатольевич!

Выказываем Вам асабіста, а таксама ўсім сябрам ТБМ імя Ф. Скарны вялікую падзяку за шчыраванне на ніве нацыянальнага адраджэння, за клюпат аб развіціі беларускай мовы ў сёняшнім грамадстве.

Гомельскі гарадскі аддзел адукацыі прыкладае намаганні па наданні беларускай мове рэальнага статусу дзяржаўнай. У горадзе вядзеща праца па выкананні "Пастановы Міністэрства адукацыі" № 48 ад 27.08.2001 г. Дасылаем пералік мерапрыемстваў, распрацаваных аддзелам адукацыі па гэтай праблеме.

З павагай загадчык Гомельскага гарадскога аддзела адукацыі

Л. Ф. Кузняцова.

ПРАГРАМА

дадатковых мер па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукацыі г. Гомеля

Мерапрыемствы	Тэрмін выканання	Адказныя
I. Арганізацыйныя мерапрыемствы.		
1. Прааналізаваць моўны рэжым ува ўсіх тыпах навучальных установ.	Да 1 верасня 2002г.	Аддзелы адукацыі
2. Пашырыць сетку школ з арганізацыяй навучальна-выхаваўчага працэсу на беларускай мове.	З 2002-2003 навучальнага года	Аддзелы адукацыі
3. Ажыццяўвіць паступовы перавод на беларускую мову візуальнай інфармацыі ў навучальна-выхаваўчых установах.	З 2002-2003 навучальнага года	Кіраўнікі ўстаноў
4. Пашырыць вядзенне спрапаводства на беларускай мове.	З 2002 г.	Аддзелы адукацыі
5. Забяспечыць ужыванне беларускай мовы пры правядзенні сходаў, нарад пасяджэнняў, педагогічных радаў школ і дзіцячых дашкольных установ.	Пастаянна	Кіраўнікі ўстаноў адукацыі
6. Развіваць разнастайныя формы пазакласнай работы па беларускай мове і літаратуре: факультатывы, гурткі, літаратурныя студы і г. д. Пашырыць сетку фальклёрных калектываў, гурткоў па вывучэнні беларускай народнай творчасці ў школах і пазашкольных установах. Практыкаваць правядзенне ў вучнёўскіх калектывах беларускіх абрадавых урачыстасцяў, вечароў песні і танцу, нацыянальнай фальклёрнай музыцы, гутарак, лекцый і іншых мерапрыемстваў аб мінульм Беларусі, гісторыі яе культуры, мовы.	Пастаянна	Кіраўнікі ўстаноў адукацыі
7. Пашырыць сетку школьніх літаратурных, краязнаўчых, этнографічных, музеяў вядомых дзеячаў беларускай культуры.	Пастаянна	Аддзелы і ўстановы адукацыі
II. Сістэма дашкольнага выхавання.		
1. Пашырыць сетку дзіцячых дашкольных установ з беларускай мовай выхавання і навучання. Забяспечыць у іх выхаваўча-навучальны працацэс, вядзенне спрапаводства і дакументацыі на беларускай мове.	2002-2003 навучальны год	Райаа
2. Вyzначыць у кожным раёне апорныя дашкольныя установы з арганізацыяй комплекснай работы па развіціі беларускай мовы, азнямленні дзяцей з культурнай спадчынай Беларусі. Распрацаваць перспектывы план развіція беларускамоўных апорных дашкольных установ.	З 2002-2003 навучальнага года	Райаа
3. Прыняць меры для поўнага забеспечэння дашкольных установ, якія ажыццяўляюць працэс выхавання на беларускай мове, выхаваўча-метадычнай літаратурай.	Пастаянна	Райаа
III. Сістэма школьнай адукацыі.		
1. Пашырыць сетку агульнаадукацыйных школ з беларускай мовай навучання. У кожным раёне адкрыць не менш адной школы з беларускай мовай навучання.	З 2002-2003 навучальнага года	Аддзелы адукацыі
2. Прывітаць лепшым школам горада ганаровае званне "Узорная беларускамоўная школа".	2001-2005 г.	Аддзелы адукацыі
3. Павялічыць колькасць школ і класаў з паглыбленым вывучэннем беларускай мовы і літаратуры, укомплектаваць іх высокакваліфікаванымі кадрамі, вучэбнай і метадычнай літаратурай.	2001-2004 г.	Аддзелы адукацыі
IV. Сістэма пазашкольнай работы.		
1. Приняць удзел у работе Усебелаурскай турысцік-краязнаўчай экспедыцыі навучэнцаў "Наш край".	красавік 2002 г.	Выхаваўчы сектар аддзела адукацыі
2. Арганізаць метадычную выставу творчых прац і даследванняў педагогаў і навучэнцаў горада па краязнаўству і беларусазнаўству.	люты 2003 г.	Выхаваўчы сектар аддзела адукацыі
3. Правесці конкурс на лепшы метадычны матэрыял па краязнаўству.	кастырнік-сакавік	Выхаваўчы сектар аддзела адукацыі
4. Працягваць гарадскі конкурс па гомелезнайству "Горад над Сожам".	кожны год верасень-кастырнік	Выхаваўчы сектар аддзела адукацыі

Святочны горад у дзень юбілею Я. Купалы!

7 ліпеня 2002 г. уся Беларусь будзе адзначаць 120 год з дня нараджэння Я. Купалы. У гэты дзень ўсё павінна быць абавязкова прыбрана па-святочнаму. Увесе праспект Скарны, а таксама вул. Я. Купалы будуть упрыгожаны партрэтамі вялікай песьні і плакатамі са словамі: "Пазэя Купалы - гэта квітнеючы сад," "Купала - прарок народны" "Купала - гонар нацыі" і інші.

У вітрынах будынкаў, што прылягаюць да паспекта будзе выстаўлена шмат выдатных кніг, якія праславілі Я. Купалу на ўесь свет.

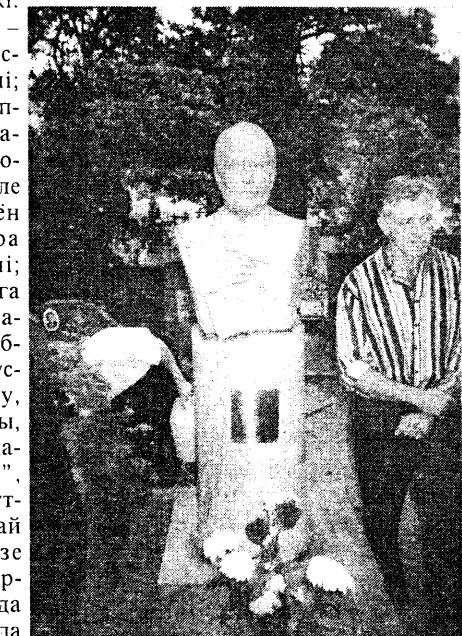
Ля кніжных крамаў будуць стаяць адкрытыя прылаўкі, дзе дзяўчатаў ў нацыянальных уборах будуць прадаваць томікі вершаў Купалы і зборнікі розных яго твораў, значкі з выявай пээта, каляндарыкі і поштоўкі, прысвечаныя яго родным мясцінам: Вязынцы, Ляўкам, Лагойшчыне. Купалаўскае свята на наш погляд працягвалася б да позняга вечара, таму вельмі добра было бы упрыгожыць праспект Скарны рознакаляровымі ліхтарыкамі, а закончыць дзень павінен святочны феерверк.

Святланы Тозік, вучаніца 9^Б класа СШ № 169.

Леваніду Караплю
споўнілася 60

... Няма ні вечных кратав, ні шляхоў,
Адбудзеца, чаму ўжо час адбыцца.
Ігар Пракоповіч.

У сакавіку ў Таварыстве Беларускай Культуры адзначылі 80-годдзе Лявона Луцкевіча, а ў траўні - Леваніда Караплю. Абодва яны нарадзіліся ў 1922 годзе. Сябравалі сем'ямі да апошніх дзён жыцця, уваходзілі ў раду ТБК, былі актыўнымі сябрамі, пачынальнікі беларускага адраджэння ў Літве, высокаадукаваныя асобы. 80 г. Леваніду Караплю адзначалі на радуніку, наведалі могілкі на Ліпоўцы, дзе спачывае Леванід Сымонавіч, там пахаваны яго бацькі (бацька-выкладчык музыки Віленскай Беларускай Гімназіі, кіраўнік хорам). Нарадзіўся Леванід Кароль на Валожыншчыне ў інтэлігентнай сям'і (пра бацьку - Сымона Караплю пісаў краязвед Міхась Казлоўскі ў "Куфэрку Віленшчыны"). Сям'я Караплю пераехала ў Вільню, калі Леваніду было дзесяць гадоў. Вучыўся ў Віленскай Беларускай Гімназіі зазам з Лявонам Луцкевічам, Янкам Станкевічам і іншымі да яе закрыцця. Потым закончыў Віленскі ўніверсітэт, атрымаў дыплом хіміка. Працаўваў у інстытуце этнографіі, дзе за 25 гадоў працы меў 17 ванаходніцтваў. Ён быў вельмі адукаваным, духоўна багатым чалавекам, дасканала валодаў беларускай, польскай, рускай, нямецкай і літоўскай мовамі; любіў музыку класічную, асабліва сімфанічную, ён мог, пачуўшы твор, безпамилково называць аўтара, шмат ведаў беларускіх песен, некалі співаў у хоры беларускай гімназіі, ён з Л. Луцкевічам арганізавалі хор "Сябрына", быў бяззменным яго салістам, падбіраў рэпертуар, співаў беларускія песні ў коле сябром, калі збіраліся разам (Л. Луцкевіч, Кастью Шышня, Мікола Гулінскі; Хведар Нюнька, Зоя Коўшанка), на імпрэзах ТБК выконваў сольныя нумары. На вечары памяці слухалі жывы голас Л. Караплю, запісаны на стужку літоўскім журналістамі, глядзелі відэафільм "Экскурсія па могілках "Ліпоўка", якую праводзіў Леванід Сымонавіч на дзень святой Еўфрасінні Полацкай за год да смерці: Гэту відэастужку глядзелі ўпершыню. На Ліпоўцы знаходзіцца і царква св. Еўфрасінні Полацкай. Гэта старажытныя могілкі ў горадзе. Леванід Карапль быў вельмі набожным чалавекам. Акрамя таго ён быў выдатным агароднікам, у год часам збіраў па 200 кг. памідораў, толькі ружа было 360 кустоў, што ён не садзіў, у яго ўсё расло, ўсё ён рабіў з малітвай. Леванід Сымонавіч ствараў нейкую асаблівую аўру, з ім хацелася быць побач, да яго цігнілася людзі, ад яго можна было пачуць шмат цікавага, у яго вучыліся, ён быў добрым дарацьчыкам. З дні заснавання старонкі "Беларус Віленшчыны", Л. Карапль быў сябром рэдкалегіі, сакратаром беларускай газеты "Руны", ахвотна дзяліўся сваімі ведамі; ідзямы; асабліва, калі гэта датычылася беларускай справы. І ўсё гэта ён рабіў безкарысна, не шкадуячы ні сі, ні часу, у ТБК быў ініцыятарам многіх ідэй і іх реалізоўваў. У сваіх дзяянасці ТБК адаптаваў на багатыя традыцыі беларусаў Віленшчыны - папярэднікам, таму шмат зрабілі для ўвекавечання іх памяці - мемарыяльныя табліцы, помнікі на могілках. А ў ліпені 1999 года адкрылі помнік і Леваніду Караплю, аўтар вядомы беларускі скульптар Эдуард Падбярэзскі.

Могілкі Ліпоўка. Магіла Леваніда Караплю, стацьць скульптар Эдуард Падбярэзскі.

Фота Леакадзій Мілан.

4 *Агродніхній*

№ 24 (563) 26 ЧЭРВЕНЯ 2002 г.

наша
СЛОВА

Памятае Лідчына Купалу або імя Купалы ў гісторыі горада Ліды

У гісторыі Лідчыны таксама ёсть старонкі, пазначаныя светлым імем класіка беларускай літаратуры. Старажытныя вуліцы горада памятаюць яго крокі. У сэрцах многіх лідчан захаваўся незабыўны вобраз Янкі Купалы...

15 лютага 1940 г. рабочыя і службовыя Лідскага чыгуначнага вузла на сваім першым перадвыбарным сходзе аднагалосна прапанавалі вылучыць кандидатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР народнага паэта Беларусі Янкі Купалу. Гэту пропанову падтрымалі ўсе працоўныя горада і раёна.

13 сакавіка 1940 г. Я. Купала прыехаў у Ліду на сустречу з выбаршчыкамі. Разам з ім прыехалі са століці Пятро Глебка, Але́сь Кучар, Зэлік Аксельрод. Спыніліся пісьменнікі ў быльм атэлі "Брыстоль" па вул. Сувальскай (цяпер вул. Савецкая). У Лідзе да іх дадзучылі мясцовыя паэты Валянцін Таўлай, Ніна Трас, Анатоль Іверс, Пятра Граніт (Іван Івашэвіч).

Першую сустрочку Купалы з выбаршчыкамі адбылася ў чыгуначным клубе. Убачыць і паслухаць народнага паэта сабралася каля 700 чалавек. Янкі Купала, звязтаючыся да сваіх выбаршчыкаў, сказаў: "Я абецаю вам сумленна слушыць народу да канца маіх дзён. Да Вялікай Каstryчніцкай рэвалюцыі я спяваў аб горы беларускага народа, аб яго горкай нядолі. У Савецкай краіне я спяваў аб шчасці свободнага народа, аб яго росквіце ў дружнай сям'і народаў СССР..."

Днём 14 сакавіка адбылася сустречча Янкі Купалы з сялянамі Лідскага раёна ў быльм кінатэатры "Эдисон". Давераная асона кандыдата, пісьменнік Але́сь Кучар, расказаў прысутным пра жыццёві і творчыя шляхі народнага паэта. Я. Купала прачытаў некаторыя са сваіх вершаў на заходнебеларускія мовы.

У той жа дзень, 14 сакавіка, адбыўся вечар у гарадской бібліятэцы, якая цяпер носіць імя вялікага песняра. Янкі Купала падарыў бібліятэцы сваю книгу "Над ракі Арэсай" з цэпльым надпісам. На жаль, гэта купалаўская выданне ў бібліятэцы не захавалася.

У адказ бібліятэкарі падарылі яму зборнік вершаў Марылі Канапінскай. Пазней паэт паклапаціўся аб папаўненні бібліятэчнага

фонду. У траўні 1940 г. Лідская гарадская бібліятэка атрымала больш за 4 тыс. кніг на беларускай і рускай мовах.

15 сакавіка ў кінатэатры "Эра" (у гэтым будынку размяшчалася гарадскі Дом культуры) адбыўся вялікі літаратурны вечар. З дакладам аб стане беларускай літаратуры выступіў Але́сь Кучар. Свае вершы прачытали Янкі Купала, Пятро Глебка, Валянцін Таўлай, Анатоль Іверс, Пятра Граніт.

24 сакавіка 1940 года Янкі Купала быў абрани дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР ад Лідскай выбарчай акругі і яму ўручылі дэпутацкі билет № 306, які захоўваецца зараз у Літаратурным музеі песняра ў Менску.

У канцы сакавіка ў артыкуле "Маім выбаршчыкам", надрукаваным у газете "Ізвестія", Купала пісаў: "Я глыбока ўдзячны маім выбаршчыкам-працоўнікам Лідскага раёна, якія аказаў мне высокі гонар, выбраўшы ў дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Да канца маіх дзён я буду верна служыць народу; вялікай справе Леніна..."

Янкі Купала заставаўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР ад Ліды да сваёй смерці ў 1942 годзе.

4 жніўня 1945 года Сайнаркам БССР і ЦК КП(б)Р прынялі пастанову "Аб увекавечанні памяці народнага паэта Беларусі Янкі Купалы". Адным з пунктаў яе было: "Прысвоіць імя Янкі Купалы гарадской бібліятэцы горада Ліды".

На ўрачысты сход, прысвечаны прысвяенiu імя Купалы гарадской бібліятэцы, які адбыўся 18 верасня 1946 года прыязджаў пісьменнік П. Глебка, У. Агіевіч, В. Таўлай і дырэктар Літаратурнага музея, жонка паэта, Уладзіслава Францаўна Лунцэвіч.

У газете "Уперад" 22.9.1946 г. была апублікавана літаратурная старонка "Янкі Купала -- вялікі змагар за ўз'яднанне беларускага народа:

28 чэрвеня 1947 года ў дзень пятай гадавіны з дня смерці Я. Купалы ў гарадской бібліятэцы адкрыўся памятны пакой, прысвечаны Я. Купалу. Там была арганізавана кніжная выставка і фотавыставка на тэму "Аб жыцці і творчасці Янкі Купалы" з фотаздымкамі і малюнкамі даваенай Ліды. Аляксандар Каспяровіч, жы-

Экспазіція, разгорнутая ў Лідскай бібліятэцы да 120 -годдзя Янкі Купалы. На пярднім плане книга "Беларускі народны арнамент" з аўтографам У. Ф. Лунцэвіча, жонкі Янкі Купалы.

хар горада, мясцовыя краязнаўца і мастак, зрабіў альбом "Янкі Купала наш дэпутат". Пазней у 1956 годзе ён выехаў у Польшчу. У альбоме быў выразкі з газет, часопісаў, фотаздымкі, дзе ішла гаворка пра дзійнасці Я. Купалы, прачытала свае вершы і падарыла для бібліятэкі кнігу "Літаратурны музей Я. Купалы".

У Лідзе праходзілі вечары ўшанавання памяці песянія (1956, 1962, 1972, 1982) грамадскасцю горада, арганізоўваючыя выставы, прысвечаныя жыццю і творчасці паэта.

29 чэрвеня 1956 года ў гарадскім Доме Культуры быў праведзены літаратурны вечар, на якім выступілі А. Астрыйка, М. Калачынскі, Р. Сабаленка, У. Ф. Лунцэвіч ("Цётка Уладзія"). Жонка Я. Купалы -- Уладзіслава Францаўна падаравала бібліятэцы партрэт Купалы работы мастака В. Воўкава, і альбом "Беларускі народны арнамент" з дарадчым надпісам і сваім аўтографам, а таксама некалькі тамоў яго выбраных твораў.

У 1982 годзе, калі адзначаўся 100 гадовы юбілей паэта па рашиэнні ЮНЕСКА, у бібліятэцы адбыўся літаратурны вечар, на які была запрошана су-

працоўніца Літаратурнага музея Я. Купалы, пісьменніца, наша землячка Хрысціна Лялько. Яна прывезла фотаздымкі; распавяла аб малавядомых фактах з жыцця і дзейніцці Янкі Купалы, прачытала свае вершы і падарыла для бібліятэкі кнігу "Літаратурны музей Я. Купалы".

Імя Янкі Купалы носяць адна з вуліц нашага горада, на якой знаходзіцца гарадскі Дом культуры. На жаль, па прычине частых рэканструкцый і перабудоў у горадзе вуліца не мае належнага прывабнага зношняга выгляду. Было б вельмі прыемна і пачэсна, каб памятны знак першаму дэпутату Лідчан у Вярхоўным Савете і любімаму паэту быў устаноўлены таксама і ў нашым горадзе.

У артыкуле выкарыстаны матэрыялы з мясцовай газеты "Уперад" (1972, 1980, 1982, 1992 г.г.), історыі бібліятэкі г. Ліда "Гісторыя і сучаснасць", энцыклапедычнага даведніка "Янкі Купала". (Мн... 1986 г.).

Т. Чайка,
загадчык аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Лідскай гарадской
бібліятэкі
імя Янкі Купалы.

Старшыні Лідскага гарыканкаму М. Чарнышову.
Старшыні Лідскага гарасвету А. Рамановічу.

Шаноўны Мікалай Мікалаевіч!
Шаноўны Аляксандр Іосіфавіч!

Па даручэнні Лідской гарадской рады ТБМ імя Францішка Скарыны звязтаюся да вас з наступным.

7 ліпеня 2002 года спаўніца 120 гадоў з дня народзінаў народнага паэта Беларусі Янкі Купала. Зацверджана дзяржаўная праграма святкавання гэтай даты. Нажаль, Ліда ў гэтым праграме не значыцца. Разам з тым у 1940 годзе Янкі Купала быў абрани першым дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР па Лідскай-Слабадской выбарчай акрузе. З гэтай нагоды і дзяля ўшанавання памяці Янкі Купалы ў Лідзе, а таксама ў сувязі з 120-годдзем нараджэння вялікага песняра мы просім разгледзець наступныя варыянты:

1. Устанавіць на будынку гарыканкаму мемарыяльную дошку "Янкі Купала -- наш дэпутат". Прыймальна ўстаноўка такої дошкі на будынку бібліятэкі імя Янкі Купалы.

2. Надаць імя Янкі Купалы 14-й або 16-й слабадской школе з устаноўкай на ёй мемарыяльной дошкі "Янкі Купала -- наш дэпутат"

Акрамя таго просім спланаваць святкаванне 120-х угодкаў з дня народзінаў Янкі Купалы па лініі аддзела культуры і аддзела адукацыі з прыцягненнем сілаў шырокай грамадскасці...

Старшыня Лідской гарадской рады ТБМ імя Францішка Скарыны
Францішка Скарыны
С. Суднік.

7.05.2002г.

Старшыні гарадской арганізацыі ТБМ ім. Ф. Скарыны
Судніку С. В.

На вашую заяву ад 07.05.2002 г. гарадскі выканаўчы камітэт паведамляе, што мемарыяльныя знакі ў памяць аб дзяржаўных лізеях, выдатных прадстаўніках культуры ўстаноўліваюцца на будынках, дзе яны жылі і працавалі. У сувязі з гэтым, лічым немагчымым устаноўку мемарыяльной дошкі ў памяць пра беларускага паэта Я. Купалу на будынку гарыканкаму і іншых прапанаваных аб'ектах.

Разам з тым даводзім да вашвг ведама, што да юбілея паэта аноўлена шыльда на будынку цэнтральнай бібліятэкі, што носіць яго імя. Акрамя таго, у горадзе будуць праходзіць мерапрыемствы, прысвечаныя 120-годдзю з дня народжэння народнага паэта Беларусі Я. Купалы.

Старшыня гарыканкаму М. М. Чарнышоў.
(Пераклад з рускай.)

Што же, дзякую і за шыльду, калі большага Купала ў Лідзе не заслужыў.

Купала так і загінуў застаўшыся навечна дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР па горада Ліды.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісаны да друку 24.06.2002 г.

Наклад 2700 асобнікаў. Замова № 1229.

Падпісны індэкс: 63865.

* Кошт падпіскі: 1 мес. - 489 руб., 3 мес. - 1467 руб.

Кошт у розніцу: 120 руб.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Вадзім Болбас,
Міхась Булавацкі, Людміла Дзініэвіч,
Ірына Маракіна, Леакадзія Мітайні,
Яэн Падубяцка,
Але́сь Петрашкевіч, Людміла Піскун,
Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік,
Павел Сияцко, Алег Трусаў.

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстраціі:

№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.

Адрас рэдакцыі:

220005, г. Менск, вул. Румянцева, 13.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231300, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: ns@lida.lingvo.grodno.by

<http://tbn.org/byhs/>